

NATUUR IN HET OOSTERDELGEBIED – PADDENSTOELEN EN ZWAMMEN deel 1

In het Oosterdelgebied komen verschillende soorten paddenstoelen en zwammen voor. Je kunt ze haast het hele jaar door tegenkomen in de bermen, grasvelden, op en onder bomen en bosschages en natuurlijk in tuinen.

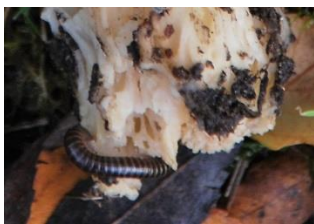
Wat zijn paddenstoelen en zwammen?

Paddenstoelen zijn de vruchtlichamen van schimmels (mycorrhiza). Een ander woord voor schimmel is zwam. Tot de zwammen horen meercellige organismen zoals de paddenstoelen, maar ook eencellige zoals gisten. De schimmeldraden samen noem je een "zwamvlok". Deze zwamvlokken bevinden zich in de grond of in een ander substraat, bijvoorbeeld een boom waarin de paddenstoel groeit. Schimmels kunnen geen koolhydraten maken uit zonlicht en koolzuur (fotosynthese), omdat zij geen chlorofyl (bladgroen) bezitten. Daarom moeten zij de voor hen noodzakelijke stoffen onttrekken aan levend of dood organisch materiaal van planten en dieren.

Er zijn paddenstoelen die specifiek gebonden zijn aan bepaalde bomen of planten, waarbij zwam en boom of plant afhankelijk zijn van elkaar (symbiose). Ook zijn er die geen bepaalde relatie met andere planten hebben, zij zorgen alleen voor het afbreken van organisch materiaal. Deze soorten behoren tot de groep parasieten en saprophyten. Hout- of strooiselsaprophyten zijn als een van de weinige organismen in staat om met behulp van enzymen houtstof en cellulose af te breken en om te zetten in stoffen die bruikbaar zijn voor zichzelf en andere levensvormen. De in dit gebied veel voorkomende zwavelkoppen zijn hier een voorbeeld van. Parasieten leven ten koste van een in leven blijvende gastheer, saprophyten van dood organisch materiaal. In de paddenstoelen rijpen de sporen, die bij het verlaten van de paddenstoel, zorgen voor nageslacht.

Paddenstoelen als voedselbron, bio-indicator en bron voor geneesmiddelen

Veel in en op de bodem levende diertjes, zoals slakken en wormen, maar ook insecten en hun larven (vliegen, pissebedden, kevers, duizendpoten, mijten en springstaarten) hebben paddenstoelen op hun menu staan, evenals verschillende zoogdieren. Hoewel het gevaarlijk blijft om in het wild paddenstoelen te plukken (want veel soorten lijken enorm sterk op elkaar) zijn er veel voor de mens eetbare paddenstoelen. De paarssteelschijnridderzwam, die regelmatig in onze tuin te zien is, is daar een van.

Miljoenpoot op witte klui-fzwam

Springstaart op korstzwam

Kelderpissebed op eekhoorn-tjesbrood

Paarssteelschijnridderzwam

Paddenstoelen en schimmels vormen een onmisbare schakel in het hele ecosysteem. Zij zijn gevoelig voor verstoringen op dit gebied. Sommige reageren heel sterk op milieuvervuiling, overbemesting, verzuring, verdroging e.d. Aan de hand van dit soort waarnemingen kan het beheer en beleid in een gebied bepaald worden. Uit schimmels en paddenstoelen kunnen stoffen gewonnen worden die bruikbaar zijn voor het maken van geneesmiddelen. Penicilline en andere antibiotica zijn hier een voorbeeld van.

Soorten paddenstoelen

Er zijn ontzettend veel soorten paddenstoelen: hogere en lagere schimmels, zakjeszwammen, steeltjeszwammen, slijmzwammen, roesten en branden. De verschillende soorten kunnen ook nog weer verder onderverdeeld worden, maar uiteraard valt dit buiten het bestek van dit artikel. Ik beperk me daarom hoofdzakelijk tot de steeltjeszwammen waartoe een groot aantal behoort die in dit gebied in de bermen te zien zijn.

Steeltjeszwammen (*Basidiomycetes*)

Een paddenstoel, behorend tot de groep steeltjeszwammen, is opgebouwd uit een hoed, een steel, die verbonden is met de schimmeldraden onder de grond, een ring en een beurs. De ring is een overblijfsel van waar de hoed eerst aan de steel vast heeft gezeten. De beurs is belangrijk voor de bescherming van het kleine paddenstoeltje. Als deze gaat groeien barst de beurs open en dan komt de paddenstoel tevoorschijn. Via "sporen" planten paddenstoelen en zwammen zich voort. Ze worden door de wind meegenomen of door dieren. Er zijn verschillende soorten steeltjeszwammen, de bekendste zijn:

Plaatjeszwam *)

Buisjeszwam

Buikzwam

Stuifzwam

- Plaatjeszwammen hebben onder hun hoed plaatjes of lamellen, waarbinnen de sporen zich bevinden.
- Buisjeszwammen bevatten aan de onderkant van hun hoed kleine buisjes en gaatjes. De sporen zitten in deze buisjes.
- Buikzwammen vormen één gesloten geheel tussen steel en hoed. Sommige vormen alleen een bol. Binnenin de hoed bevinden zich de sporen. Als deze rijp zijn en er valt een regendruppel o.i.d. op de hoed dan barst deze open en vliegen de sporen in wolkjes weg. Stuifzwammen maken deel uit van de groep buikzwammen.

Paddenstoelen in de bermen en grasvelden in het Oosterdelgebied

Ik ben al veel verschillende paddenstoelen tegengekomen in de bermen en grasvelden in dit gebied en voer mijn waarnemingen in bij www.waarneming.nl. Kenners van paddenstoelen (mycologen) beoordelen deze waarnemingen op juiste determinatie. Omdat het vaak van microscopische details afhankelijk is om te bepalen met welke soort je te maken hebt, laat ik hier de soorten met naam zien waarvan de determinatie goed-gekeurd is.

Bleke franjehoed en onderzijde

Gewone krulzoom sl.

Grote kale inktzwam

Geschubde inktzwam, drie ontwikkelingsstadia

Groene knolamaniet

Gewone fopzwam

Gewone zwavelkop

Izabelkleurig breeksteeltje

Harde populierboleet vaak te zien op de Lepelaar en de Kievit

Geelbruine spleet-vezelkop sl

Voorjaarspronkridder

Tranende franjehoed

Sneeuwzwammetje

Witte kluifzwam

Glimmerinktzwam sl.

Plooirokje sl.

Informatie over bovengenoemde paddenstoelen

Bleke franjehoed	Deze paddenstoel leeft van vermolmd en halfvergaan hout en groeit vaak in bundels bij takken.
Gewone krulzoom sl., incl. elzen-, donkersporige, grote krulzoom	Dit is een algemene, vrij grote paddenstoel die zowel in grote groepen bij elkaar groeit, maar ook alleen in de buurt van verschillende soorten loof- en naaldbomen. Op de Lepelaar vlakbij de Kievit zie je grote groepen, die vanaf mei tot in de winter te zien zijn. De krulzoom is niet kieskeurig voor wat betreft de grondsoort en de vochtigheid of droogte van de bodem.
Grote kale inktzwam	Deze kortlevende paddenstoel is een algemene soort. Naar mate de paddenstoel ouder wordt krult de hoed steeds meer naar buiten op en zie je een zwart vocht tevoorschijn komen wat hem deze naam van inktzwam gegeven heeft.
Geschubde inktzwam	De geschubde inktzwam zie je vaak solitair in de berm staan. Het is een schimmel die leeft van nematoden, ook wel aaltjes genoemd. Dit zijn microscopisch kleine (0,6-1 mm) ongesegmenteerde wormen.
Groene knolamaniet	Dit is een algemene amanietensoort die bekend staat om zijn dodelijke giftigheid. Hij groeit bijna altijd dichtbij eiken, op voedselrijke bodem.
Gewone fopzwam	Een vrij algemene paddenstoel die op de grond groeit. Hij heet fopzwam, omdat hij nog wel eens verschillende verschijningsvormen heeft en daarom lastig te determineren is.
Gewone zwavelkop	Deze giftige paddenstoelen zie je hier als grote bij elkaar gebundelde groepen in de bermen staan. Zij behoren tot de groep saprophyten die organisch materiaal afbreken.
Izabelkleurig breeksteeltje	Een vrij veel voorkomende plaatjeszwam die groeit tussen kort groen gras en van humeuze grond houdt en daarom te vinden is in parken, tuinen en gazons.
Harde populierboleet	Deze eetbare boleet vind je niet zo vaak. Hij groeit bij populieren en abelen, vooral op kalkhoudende klei-, zand- of leembodem.
Geelbruine spleetvezelkop sl, incl. Bleke, Grijsbruine en Sombere spleetvezelkop	Deze vrij algemeen voorkomende, giftige, plaatjeszwam vind je bij loofbomen, soms bij naaldbomen, in lanen en parken of in bossen en struwelen op voedselrijke bodem. De schimmeldraden van deze soort wikkelt zich om boomwortels heen en dringt er dus niet binnen. In het Oosterdalgebied kom je deze paddenstoelen tegen in de bermen waar ook bomen groeien.
Voorjaarspronkridder	De voorjaarspronkridder is te vinden langs bosranden en in struwelen, minder vaak ook in loof- en gemengde bossen op kalkhoudende humeuze grond. Deze stevige paddenstoel is een echte voorjaarssoort.
Tranende franjehoed	Een saprotrofe plaatjeszwam, die je kunt vinden in akkers, ruigte, berm, stad en park.
Sneeuwzwammetje	Dit mooie, frêle zwammetje, staat op de Rode Lijst als "gevoelig" aangegeven, wat wil zeggen dat het in enige mate bedreigd wordt in zijn voortbestaan. Het komt voor in schrale of licht bemeste graslanden, grazige plekken in de duinen en in wegbermen. Een paar keer ben ik sneeuwzwammetjes tegengekomen aan de Lepelaar en de Oostelijke randweg.
Witte kluifzwam	Deze giftige, vreemd gevormde paddenstoel groeit vaak bij loofbomen en langs goed betreden paden. De sporen liggen bovenop de hoed. Je kunt deze paddenstoel zowel in de bermen tegenkomen waar loofbomen staan als op de bosbodem.
Glimmerinktzwam sl., incl gewone, bleke, parel- en gladstelige glimmerinktzwam	Glimmerinktzwammen zijn zeer algemeen voorkomende paddenstoeltjes, die meestal in grote groepen bij elkaar groeien. Dit doen zij op rottend hout in de grond, maar ook op hout dat wonden vertoont. Ze leven maar kort. Zo zie je veld vol van deze kleine paddenstoelen dicht bijeen, en kort daarna zijn ze verdwenen.

Plooirokje sl., incl.ge-
woon, rondsporig, Hercu-
les-, geelbruin, grootmest-
en mestplooirokje

Dit sierlijke paddenstoeltje kun je met meerdere bij elkaar vinden in vocht-
tig grasland, gazons en wegkanten.

Omdat er nog veel meer mooie paddenstoelen in de bermen in dit gebied voorkomen, laat ik ook een aantal van deze zien. De waarnemingen van deze soorten zijn nog niet door www.waarneming.nl beoordeeld en ik weet dus niet of mijn eigen determinatie juist is. Daarom laat ik de namen van deze paddenstoelen achter-
wege.

Ik hoop dat ik u met dit artikel iets van de verscheidenheid aan paddenstoelen heb laten zien die in de bermen in het Oosterdelgebied groeien en iets over hun belang in het ecosysteem onder de aandacht heb kunnen brengen.

Ik zou iedereen willen verzoeken om de paddenstoelen een kans te geven om te ontstaan. Dit kan door de bermen niet te maaien en anders in ieder geval niet zo frequent. En staan er paddenstoelen laat ze staan, zodat zij hun sporen kunnen verspreiden.

Paddenstoelen in de berm bij de Kievit: Harde populierboleet en Gewone krulzoom.

In deel 2 over paddenstoelen en zwammen in het Oosterdelgebied vertel ik u over soorten die meer voorkomen in bos en struweel en leven van (levend, ziek of dood) hout en op de bosbodem.

In deel 3 staan de paddenstoelen en zwammen centraal die een voorkeur hebben voor een schralere voedingsbodem. Daarnaast komen schimmels op fruit en planten, zoals "roest" en "meeldauw" ter sprake en laat ik u een bijzonder soort schimmel zien.

Danny Disma-van Laar,

Oktober 2022

Bron informatie: www.waarneming.nl , www.soortenbank.nl , www.verspreidingsatlas.nl

Boek: Paddestoelen Encyclopedie – Gerrit J. Keizer

Bron foto gemarkeerd met *): Pixabay